

dana, jednom u zagrebačkom Katoličkom Listu, a drugi put u saraevskoj Vrhbosni. Koliko sam shvatio oba ova puta nije se radilo o tomu, da redovnici ne bi smjeli biti duhovnici KA i njenih jedinica ili središnjica. To bi bio potpuni nesmisao, kako je to vrlo dobro dokazao P. Poglajen. Ali nabačen je bio problem redova, organizacija, što ih vode redovi. I tu je i Katolički List i Vrhbosna, premda inače ne baš istih gledišta na KA, odgovorila da to nije prikladno. Pa i ja lično držim, da to nikako ne bi bilo prikladno. P. Poglajenu je izmakla ova fina distinkcija, pa je onda i u njegovu čitavom dokazivanju upleten »qui pro quo«. On pravilno postavlja problem redova (str. 21.), ali samih pet redaka iza toga prelazi na rješavanje problema redovnika u KA, problema, što ga nije nitko postavio i što ga i ne smije postavljati, kako je to P. Poglajen vrlo savjesno dokazao. Šteta, na kraju, što se u tom lijepom članku sasvim mimoilazi dr. Ivan Merz, koji je već pred desetak godina, upravo u »Životu«, a i drugdje, zastupao ova ista načela.

Sveti Toma i Bezgrješno Začeće.

O. Petar Grabić.

1. Akademija senjskih bogoslova u čast sv. Tome.

Pohvalno je, što su senjski bogoslovi priredili Andeoskom Naučitelju sv. Tomi svečanu akademiju, jer je to u potpunom skladu sa svetošću i naukom velikoga Akvinca, koga je sv. Crkva proglasila zaštitnikom katoličkih filozofskih i teoloških škola. Katolički dnevnik u Zagrebu »Hrvatska Straža« donijela je dopis o uspjehu akademije dne 12. III. 1935., koji mi se učinio vrlo sumnjiv.

U dopisu se kaže, da se sv. Toma može smatrati pretečom dogme Bezgrješnog Začea. Odmah na početku predavač Josip Šojat potcrtava, da se andeoski Naučitelj već na početku svoga rada jasno odredio za ovu nauku, kad je lapidarno kazao: »Bl. je Djevica bila slobodna od istočnoga kao i od aktuelnoga grijeha«. Nesamo da tu nauku nije nikada opovrgnuo, već da ju je, naglasivši je toliko puta za svoga života, na kraju svoga rada, baš malo pred smrt (1273), ovim riječima potvrdio: »Nec originale nec mortale, nec veniale peccatum incurrit'.

Osvrnuo sam se na dopis senjskih bogoslova, jer se u našu katoličku javnost turaju neispravna, jednostrana i kriva mišljenja, koja ni nama kao katolicima ni katoličkoj nauci, a ni sv. Tomi, velikom Andeoskom Naučitelju, ne trebaju; a da kome i trebaju, barem se mi katolici moramo držati pravila: Amicus Plato, amicus Cicero, sed magis amica veritas!

Imao sam prigodu svršiti teologiju i to posebno dogmatiku u Rimu i predavati je za koja tri quinquenija i dulje u Makarskoj na

franjevačkoj teologiji, te sam se nastojao upoznati i sa stanovištem sv. Tome u ovom pitanju. Priznajem, da je za me bilo neko otkriće onako apodiktička tvrdnja dopisnika H. S. Mislio sam zaista, da se nešto nova otkrilo, a što je meni izbjeglo, jer se ovih posljednjih godina ne bavim ex professo s predavanjem; možda bi mi u ovom pitanju morali da izmijenimo naše mišljenje, pozitivno osnovano, koje je u tom: da sv. Toma kao i drugi veliki skolastici (sv. Albert, sv. Bonaventura, itd.) nije naučavao dogme o Bezgrješnom Začeću u onom smislu, kako je to kasnije Crkva definirala; nesamo to, nego joj je bio u sve i posve protivan. U njegovim očetima brojimo na desetke očitih izjava u negativnom smislu.

Molio sam dopisnika ili onoga, koji se iza njega krije, da bi nam naveo ta mjesta, gdje Andeoski Naučitelj naučava Bezgrješno Začeće u smislu definicije, da čitatelji vide: kakova im je snaga i moramo li mi, koji smo drukčije o sv. Tomi uvjereni, da mijenjamo naše mišljenje?

2. Na kojim temeljima?

Na moj dopis odgovorio je u »Hrvatskoj Straži« anonimni dopisnik i naveo mjesta, koja bi dokazivala tezu predavača i dopisnika: kako je sv. Toma bio za Bezgrješno Začeće cijeloga svoga života. Da vidimo!

Sv. Toma u I. 44 q. 1. 3 ad 3 piše: »Dicedum quod puritas intenditur per recessum a contrario; et ideo potest aliquid creatum inveniri quo nihil purius esse potest in rebus creatis, si nulla contagione peccati inquinatum sit; et talis fuit puritas B. Virginis quae a peccato originali et actuali immunis fuit; tamen sub Deo, in quantum erat in ea potentia ad peccatum.«

Priznajem, da je sv. Toma napisao ili rekao ove riječi u naše vrijeme kada imademo dogmatički čisto određen smisao Neoskrvnenoga Začeća i kada se u svakom izrazu niti traži niti želi znanstvena i dogmatična preciznost, tada je jasno, da bi se navedeni tekst mogao da razumije u smislu Bezgrješnoga Začeća; ali, kada mi tačno znademo, kako Andeoski Naučitelj u Sumi (3, q. 27, a. 2 ad 2) uči, da je Bl. Djevica začeta u istočnom grijehu: »Christus nullo modo contraxit originale peccatum, sed in ipsa sui conceptione fuit sanctus; sed B. Virgo contraxit quidem originale peccatum, sed ab eo fuit mundata, antequam ex utero nasceretur.« Zdravo tumačenje šta od nas traži? Da dovedemo u logičnu vezu jedan i drugi ulomak iz djela sv. Tome. U našem smislu lako ga dovodimo. Istina je, da je sv. Toma učio, da je Bl. Djevica bila bez istočnoga grijeha — immunis a peccato originali — ali kada i kom času? On sâm isključuje prvi čas začeća, jer je Krist tako bezgrješno začet, a Bl. Djevica Marija, kako opet sâm kaže, nije, nego je ona od istočnoga grijeha očišćena prije svoga poroda. Svaki naobraženi katolik znade, da u tome ne stoji Bezgrješno Začeće Majke Božje po sadašnjoj nauci Crkve. Dakle gospodin dopisnik nije imao ni-

kakva prava, da se osloni na iznešeni ulomak; a još manje, da proglasi sv. Tomu kao preteču Bezgrješnoga Začeca, koje je on izrijetkom na toliko mjesta pobijao. U ostalom osim drugih velikih modernih teologa Pescha, Pohlea, Bartmanna i sam dominikanac Didacus Deza navedeni ulomak sv. Tome tumači u ovom smislu, koji sam iznio.

3. Tumačenje evandeoskog pozdrava — (Expositio in salutationem evangelicam, Opusc. 6 vel 8)

Dopisnik Hrvatske Straže navodi ovaj citat: »Excelluit angelos quantum ad puritatem quia B. Virgo non solum fuit pura in se, sed etiam procuravit puritatem aliis. Ipsa enim purissima fuit et quantum ad culpam, quia nec originale, nec mortale, nec veniale peccatum incurrit.« Radi objektivnosti mogao nam je dopisnik kazati, da je ovaj ulomak sumnjiv. Baš onih riječi, koje su u našem pitanju glavne: »nec originale« nema u mnogim izdanjima sv. Tome i u mnogim kodeksima. U nekim se drugim kodeksima i izdanjima nalaze. Kome ćemo vjerovati i na koja se izdanja i kodekse možemo sa više pouzdanja osloniti? Ja mislim svakako na ona, u kojima taj tekst — nec originale — fali. Sveti ga je Toma nijekao na mnogo mjesta i to onda, kada je izrijetkom govorio, o pitanju Bezgrješnoga Začeca. Naravnije je, da je netko naknadno umetnuo ove riječi, nego da su one naprosto bile ispuštene, jer je bez ovih riječi sv. Toma dosljedan samome sebi; a s onim umetkom je nedosljedan i nelogičan. Takova šta nije dobro pripuštati o Andeoskom Naučitelju, kada ga vrlo dobro možemo protumačiti u njegovom logički dosljednom naučavanju. — Zašto nam dopisnik nije naveo izvorne riječi sv. Tome u istom djelašcu: »Christus excellit B. Virginem in hoc, quod sine originali conceptus et natus fuit, Beata autem Virgo in originali concepta, sed non nata... Peccatum aut est originale, et de isto fuit mundata in utero; aut mortale aut veniale, et de istis libera fuit«?!

Nedavno je F. Rossi htio da pomoću rukopisa ustanovi da je tekst uistinu autentičan, samo što je Rossi za svoju nesreću našao u istom djelašcu i izjave sv. Tome, kao na pr.: »Peccatum enim est aut originale, et de ipso fuit mundata in utero« i opet: »Beata autem Virgo in originali concepta sed non nata...« S toga mnogi današnji kritičari kao učeni Pelster S. J., Teetaert, pa i sami dominikanac Sinave ne priznaju autentičnost teksta u spomenutom djelašcu. Učeni kardinal i veliki tomista Lépicier u svome: Tractatus de Beatissima Virgine Maria, Romae 1926 str. 188 piše: »Denique addi debet perperam adduci verba Commentarii in Salutationem evangelicam, ... in favorem Immaculatae Conceptionis: siquidem post illa verba S. Thomas haec expresse subjungit: Beata Virgo in originali peccato est concepta, sed non nata.«

4. U očekivanju drugih dokaza u prilog nauke sv. Tome o Bezgrješnom Začeću.

Dopisnik nije bio dobre sreće, što se prizvao na ona dva ulomka iz djela sv. Tome, jer ništa ne govore u prilog njegove teze, koju je predavač u Senju branio. On u dopisu veli: »da se u djelima sv. Tome nalaze ne samo dva, već mnogo mjesta, koja jasno izražuju decizivnu nauku o dogmi bezgrješnog Začeća.« I meni je poznato, kao i svim drugima, da se mnogi tekstovi sv. Tome navode od onih, koji hoće per fas et nefas da dokažu, kao i dopisnik iz Senja, da je sv. Toma bio preteča dogme o Bezgrješnom Začeću. No, nikakav ovaj tekst ne odnosi se na dogmu kao takovu nego na svetost i Marijinu čistoću i na opći marijološki princip, da je sva lijepa i bez ljage. To, u načelu, nije nitko i nigda od katoličkih Otaca ili teologa pobijao; iako su s druge strane učili, da je ona u grijehu začeta; jer se pitanje nije razbistrilo u vezi sa Kristom kao Otkupiteljem i same Majke Božje. Ovo što ističem mišljenje je prvaka moderne teologije kao na pr. P o h l e a, Lehrbuch der Dogmatik II, str. 245, Paderborn 1921: »In der Tat lässt sich kein zweifellos echter Text aus seinen Werken auftreiben, worin er unverhohlen und klar die unbefleckte Empfängnis im Sinne des späteren Dogmas ausgesprochen hätte«. — Isusovac svjetskoga glasa, također dogmatički pisac: Chr. P e s c h u svom djelu Praelectiones Dogmaticae, Tomus III,^o str. 227 piše: »Hi sunt omnes textus, qui ex S. Thoma afferi possunt pro immaculata conceptione B. Virginis, quorum nullum certum et explicitum testimonium pro immaculata conceptione continet. Quamvis autem hi textus sine dubio contineant principia, ex quibus immaculata conceptio colligi potest, S. Thomas non magis hanc conclusionem ipse fecit quam Anselmus, Magister, Alexander Halensis, Bonaventura, alii.«

Nisam se htio prizvati na nijedno drugo djelo sv. Tome nego na njegovu Sumu, jer je to njegovo najvrednije djelo a i vremenom posljednje. Svi su se teolozi na nj pozivali baš u pitanju Bezgrješnog Začeća. Tako uostalom misli sam kardinal Lépicier u spomenutom djelu str. 188—189, gdje piše: »Cum Summa Theologica sit, inter S. Thomae opera, et merito potius et tempore posterius, ad illum maxime provocandum nobis est, si velimus Angelici Doctoris mentem assequi. Iamvero, hoc habito criterio, difficile omnino potest aliquorum sustineri opinio, S. Thomam profiteri Beatam fuisse ab originalis peccati labe expertem.«

Poznato je pravilo zdrave kritike, da se nejasna mjesta u smislu jasnijih tumače a ne obratno. Nije ispravna metoda tumačenja, koju dopisnik »Hrvatske Straže« usvaja, da treba nastojati auktora interpretirati uvijek u dobrom smislu, kada je to u istinu moguće. Prije svega to nije moguće, jer je nauk sv. Tome o Bezgrješnom Začeću negativno jasan. Suviše ne radi se ovdje o nekakvom dobrom ili zlom smislu. U ono je doba tvrdnja i poricanje Bezgrješnog Začeća bilo slobodno pitanje, koje se moglo i tako i

ovako riješavati. Sada već nije slobodno pitanje, jer je dogma. Našim današnjim mentalitetom prosuđivati ono vrijeme nije ničim opravdano. U ovom slučaju nije i ne može da bude sv. Toma: »sui ipsius interpres«. Ako bi to bio, onda bi morao da bude u smislu našega tumačenja, da je bio u taboru antiimakulista. Današnja istraživanja i današnji učenjaci (Gilson, Grabmann, Balić i drugi) pokazali su da Toma ne može tumačiti Tomu. Treba upotrebiti i historijsku metodu, i ta će nam razjasniti, zašto se čitav red sv. Dominika kroz vjekove kleo da će držati i naučavati nauku sv. Tome protiv Neoskvrnjena Začeca.

5. Suma sv. Tome kao školski manual u senjskoj teologiji.

Anonimni dopisnik »Hrvatske Straže« piše: »Nije baš bilo potrebno, da n. pr. o. P. Grabić upućuje na Sumu teološku senjske bogoslove, koji to djelo kao školski manual imaju svagdan u rukama, pa su se već familijazirali s njegovom naukom, te im je taj tekst vrlo dobro poznat.«

U mom dopisu imao sam pred očima samo gosp. predavača i dopisnika »Hrvatske Straže« a ne senjske bogoslove, koji možda u svojoj većini dijele i protivno mišljenje. Ja sam držao, da su im izbjegli ovaj i slični tekstovi, kada onako kategorički izlaze pred širu javnost, navješćujući nam nešto za nas nova: da je sv. Toma za cijeloga svoga života naučavao Bezgrješno Začecje?! Ni ja se ne bi ni itko drugi prevario u očekivanju niti bi se bio na dopis osvrnuo, da su oni kazali ili u naslovu ili bilo gdje, kako je predavanje gosp. Šojata značilo samo pokušaj, da sv. Tomu ubrojimo među preteče i branitelje dogme o Bezgrješnom Začecu. Takovi su pokušaji poznati, pa ne bi bilo ništa čudna, da se i koji senjski bogoslov pod sugestijom, a i bez nje, odluči makar i za ovakav bezuspješan korak.

Dopisnik ističe kao prednost senjske bogoslovije, što ona ima Sumu sv. Tome kao školski manual. Znamo, da je Kongregacija za nauke propisala sv. Tomu kao tekst nastavnoga gradiva na katoličkim univerzama; ali nije poznato, da se ovaj nalog odnosi i na pokrajinske biskupske ili redovničke teološke institute. Kako god bila Suma djelo vrijedno i sustavno obrađeno, da mu se u pogledu sistematičnosti i jasnoće čitavog katoličkog nauka u sustav svedena, nijedno djelo onoga vremena ne može uz bok staviti, ipak treba da imamo na pameti, kako je to djelo napisano u drugoj polovici 13 vijeka; niklo, istina u svijetloj glavi velikoga Andeoskoga Naučitelja, ali ipak djelo onoga vremena i onih kulturnih prilika. Od tada je proteklo gotovo sedam vjekova jake teološke evolucije, u pozitivnom smislu pod nadahnućem Duha svetoga i pod vodstvom crkvenog učiteljstva sa silnim naporima katoličkih pisaca, da su nenadoknadivi pogledom na kulturni rad teološke znanosti. U evoluciji teoloških znanosti vrlo su utjecala moderna krivovjerja od početka protestantizma pa sve do danas. Na mnoge teološke disci-

pline: egzegezu, kritično proučavanje povijesti, etnologiju, komparativnu religiju, sociologiju, etičke savremene probleme itd., moderna je bezbožna filozofija sa svim svojim i pozitivnim i negativnim stranama imala odjeka na katolički znanstveni život i u vjeri i u nauci i u praktičnom životu. Po mome mišljenju, mnogo je prikladnije i zgodnije, da se učenici naših provincijalnih teologija u prvim godinama teoloških studija oslanjaju na zgodne današnje priručnike na pr. dogmatike, apologetike i moralke, koji su pisani za nas i u naše doba, nego da glavnu pomniju stave u Sumu sv. Tome i to kao školski manual, koji nikako nije za to podesan, niti je u tome smislu pisan. Ona se ne će moći nametnuti našim suvremenim potrebama i pogledom na naobrazbu današnjih naših maturanata iz srednjih škola ni pogledom na vrijeme teologije, koje zahtijeva svestranu informaciju o cijelom razvoju teološke znanosti. Pet godina teološkog studija nikako nije dovoljno, da bi se i Suma sv. Tome mogla iscrpsti kao školski manual, kada učenike čekaju i ter kakove brige s mnogim savremenim potrebama moderne pastozifikacije i svestrane apologetike, koja se ne može da nađe u sv. Tomi na pr. u odnosu prema Kantu, Jamesu, Bergsonu, modernizmu, komunizmu, socialnacionalizmu i t. d.

6. Umanjivanje zasluga franjevačkoga prvaka Duns Skota.

Dopisnik Hrvatske Straže veli: »Moramo izričito naglasiti, da predavač time nipošto nije ni na kraj pameti imao nakanu umanjiti zasluge bilo kojeg Naučitelja, a naročito prodornu snagu Duns Skotovu u ovom pitanju«. Ne znam, kakovu je nakanu imao predavač i dopisnik, ali, kada bi zaista stajala ta teza, da je sv. Toma za svoga cijeloga života naučavao Bezgrješno Začeće, tada ni Duns Skot ne bi imao one zasluge u teološkoj znanosti, koja mu se s pravom kao prvaku i zatočniku ove vjerske istine priznaje. Dato non concessio, da je sv. Toma naučavao nauku o Bezgrješnom Začeću, uzevši u obzir popularitet i auktoritet sv. Tome u Crkvi i u teološkoj znanosti, jasno je, da bi ime i glas Duns Skotov izbljedio. Upravo je za to glas Duns Skotov otkočio u ovome pitanju, jer što nijesu učinili prvaci skolastike Albert, Toma, Bonaventura, učinio je on. On je onaj prvi, koji je pravo postavio pitanje i koji ga je riješio. Nije on pitao, da li je Bl. Djevica bila posvećena prije njezina začeća ili poslije začeća u majčinoj utrobi; nije pitao ni to, da li je ona bila posvećena prije ili kasnije, nego je začela Krista Gospodina, već je stavio pitanje onako, kako ga je i papa Pijo IX. postavio i dogmom proglasio. Skot je pitao: »da li je Bl. Djevica u prvom ča s u s v o g a z a č e ć a, kada se njezina duša spajala s njezinim tijelom, bila bez istočnoga grijeha? On je učio, da je bez istočnoga grijeha bila začeta. Nije se ustavio na tom nego je riješio i poteškoće, koje su postojale za sredovječnu teologiju osobito s toga, što je držala, da je Krist Otkupitelj svih ljudi, dotično i Bl. Djevice. Bogoslovcima je teško bilo spojiti Bezgrješno Začeće s

Kristovim Otkupljenjem. To je Duns Skot genijalno riješio. On je prvi uveo pojam o preotkupljenju. U tom pojmu je osnažio sam dogmat Otkupljenja, kada je učio, da je Majka Božja više vezana na zahvalnost prema Kristu radi otkupljenja, nego mi drugi smrtnici. Nas je Krist od istočnoga grijeha oslobodio nakon što smo u nj upali; a Bl. Djevicu je Mariju oslobodio, da u nj ne upane (Sravni kritično djelo O. Karla dr. Balića: *Ioannis Duns Scoti Doctoris Mariani Theologiae Marianae Elementa*, Šibenik Kačić 1933. Kritički uspoređeni tekstovi od str. 190—235).

Ja ne mogu pozdraviti sa simpatijom nastojanje, da se dokaže, kako sveti Toma nije bio protivan dogmi Bezgrješnoga Začeca, jer to nije u skladu s objektivnim rezultatima današnje teološke znanosti. Ne bih imao ništa protiv toga, kada bi piscu uspjelo u prah oboriti današnje mišljenje o sv. Tomi, ali s novim dokazima, a ne s umjetnim natezanjima tekstova ili čak s falsifikatima.

7. Motu proprio Pija X. u čast Andeoskog Naučitelja.

Upadoše mi posebno u oči dopisnikove riječi: »A ako je slučajno — veli Pijo X. — nauka kojega drugoga autora ili kojega drugog sveca preporučena od Crkve s naredbom i pozivom, da je propagiraju i brane, to je samo bilo u toliko, u koliko se dotična nauka slagala s principima sv. Tome Akvinskoga ili u koliko joj se nije na nijedan način protivila.«

Priznajem, da me na prvi mah iznenadio ovakav prijevod i ovakva primjena na naš slučaj, kada se radi o Bezgrješnom Začecu?! Šta ovo dopisnik s ovim misli?! Zar ne bi mi dužni bili vjerovati u Bezgrješno Začece, u koliko se ovaj dogmat ne bi slagao sa naukom sv. Tome?! Absit! Mi vjerujemo i vjerovaćemo sve, što Crkva pod nadahnućem Duha Svetoga odredi za vjerovanje, bez obzira bilo na koga sveća i učenjaka; jer i njihova je vrijednost odmjerena i u stvarima vjere i morala priznata u koliko se slaže s objavljenom istinom, povjerenom crkvi na čuvanje. Želio sam dobiti izvorni tekst pape Pija X. da vidim, da li dopisnik ima pravo, kada se poslužio papinim riječima i to u svojoj polemici o Bezgrješnom Začecu Majke Božje. Brzo sam ga u ruke dobio i našao ove riječi, na koje se dopisnik oslonio: »*Quod si alicujus auctoris vel sancti doctrina a Nobis Nostrisque decessoribus unquam comprobata est singularibus cum laudibus atque ita etiam, ut ad laudes suasio iussioque adderetur eius vulgandae et defendendae, facile intelligitur eatenus comprobata, qua cum principiis Aquinatis cohaereret aut iis haudquaquam repugnaret.*«

Ovaj ulomak nikako ne ovlašćuje dopisnika na onaku stilizaciju, kako ju je on napravio. U našem je slučaju Motu proprio praktična norma, izdana po crkvenom auktoritetu, da je vjernici slijede u svom znanstvenom ili praktičnom radu. Pape su izabrali sv. Tomu kao zajedničkoga naučitelja katoličkih škola. Ona nije nigdje isključila i druge naučitelje, vode drugih škola. Pače za

našu franjevačku školu imademo u našim konstitucijama ovaj pasus: »In doctrinis philosophicis et theologiacis scholae franciscanae ex animo inhaerere studeant; ceteros scholasticos, Angelicum praesertim Doctorem D. Thomam, catholicarum scholarum caelestem patronum, magni faciant (277)«; Crkva svakome priznaje njegove individualne zasluge bilo na kojem polju katoličkog zanimanja, pa i na teološkom i filozofskom. Dakako, da će ona u prvom redu imati pred očima ono, što njezin glavni učitelj uči i to ne u toliko, u koliko on to sam od sebe uči, nego u koliko je on, prema praktičnim odredbama Papa, najbolje shvatio ili prikazao objavljenu i crkvenu nauku. Dakako, da ove praktične norme Crkve mogu i ne biti za sva vremena mjerodavne. Nije isključeno da Crkva i Pape, prema raznim prilikama kulturnih i društvenih odnošaja, dadu i druge norme, koje ne će biti vezane samo za jednu konkretnu osobu, pa bila ta i sam Andeoski Naučitelj. Crkvu vodi i vodiće Duh Sveti, koji će je putiti, šta ima praktično u interesu vjere i morala poduzimati i u budućim vjekovima u zdravom interesu objavljene vjere, u skladu s neomeđasanim napretkom zdrave kulture.

Dopisnik nije imao razloga, da se pozove na Motu proprio Pija X. u našoj polemici. On ne radi o nijednoj konkretnoj nauci sv. Tome, a najmanje o Bezgrješnom Začecu. Tu se govori samo o principima sv. Tome: »qua cum principii Aquinatis cohaerent aut iis haudquaquam repugnent«. Ali o kojim principima? Ne o teološkim, nego o filozofskim, osobito metafizičkim. To potvrđuju riječi Motu propria: »quae in ipsius philosophia principia et pronuntiata maiora sunt«, pa odmah iza početka: »Iam vero, cum dictum loco a Nobis esset praecipue Aquinatis sequendam philosophiam, ... in philosophia«. Pa dalje: »Planum est, cum praecipuum nostris scholasticae philosophiae ducem daremus Thomam, Nos de eius principii maxime hoc intelligi voluisse, quibus tamquam fundamentis, ipsa nititur.« Te riječi odnosi i Benedikt XV. na filozofiju u svom Motu proprio: »Sacrae Theologiae« od 3. XII. 1914., kada kaže: »servatis rite praescriptionibus vel sacri Consilii studiis provehendis — in primis decreto »Doctoris Angelici« die 29 iunii huius anni edito de summis Thomae Aquinatis principii in philosophia sancte servandis.« Prema tome nije bilo ni razloga ni povoda, da se dopisnik prizivlje na Pija X i njegov Motu proprio, koji se više odnosi na filozofske principe sv. Tome. Ni tu ne treba pregoniti sa zaslugama sv. Tome, jer ni njegovi filozofski principi nisu samonikli, niti su njegova svojina. Sam Papa o njima veli: »Ceterum, his Thomae principii, si generatim atque universe de iis loquamur, non alia continentur, quam quae nobilissimi philosophorum ac principes doctorum Ecclesiae meditando et argumentando invenerunt et propriis cognitionis humanae rationibus, de Dei natura rerumque caeterarum, de ordine morali et ultimo vitae fine assequendo.«

Da je dopisnik imao pred očima pravi smisao papina Motu propria nebi onako samopouzđano istupao. Još više, da je on živio i učio za vrijeme pontifikata Pija X, znao bi, u kakvom se neizgodnom položaju papa nalazio pri najezdi modernističkih zabluda. Te su većinom izvirale iz mutnih izvora savremene krive filozofije: skepticizma, relativizma, pragmatizma, psihologizma. Zablude su počele zahvatati i katoličke ljude i katoličke škole. Bio sam u Rimu živim svjedokom ovoga razornoga djelovanja sa strane Murria, Le Roy i Loisyja. Papa je mudro učinio što je zapovijedio povratak na filozofiju sv. Tome, dotično na skolastičnu filozofiju i njezine principe. Katoličke su škole poslušale glas sv. Oca. Mi smo danas živi svjedoci procvata nove skolastičke filozofije (Louvain — Mercier; Milano — Gemelli; Zagreb — Zimmermann), koja se u svom suvremenom napretku — a na starim zdravim temeljima — nameće poštivanju i samih protivnika.

*

Da zaključim: sv. se Toma, Anđeoski Naučitelj, ne može s pravom ubrajati među preteče dogme Bezgriješnog Začeca Majke Božje.

Bilješke.

I. — † **Dr. Ljudevit Ivančan**, kanonik zagrebački i član utemeljitelj HB Akademije umro je u 82 godini svoga života u Zagrebu dne 1. ožujka 1935. Rođen zagrepčanin, školovan u Zagrebu, zaređen je za svećenika god. 1876., službovao nešto kao kapelan i vjeroučitelj, dobar niz godina u Zaboku i Stenjevcu kao župnik, te je god. 1906. postao kanonikom. Kao takav obnašao je razne kanoničke časti, a god. 1912. bio imenovan opatom sv. Margarete de Bela.

Bio je već preko 30 godina svećenikom, kad je u Rimu postigao doktorat kanonskog prava. Kasno se i perom počeo baviti, pa je njegov historijski rad sav od vremena njegovog boravka kao kanonika u Zagrebu, gdje je proživio ipak skoro 30 godina. Mnogo se bavio proučavanjem povijesti zagrebačke nadbiskupije, a napose prvostolnog Kaptola zagrebačkoga.

U njegov historijski rad treba ubrojiti radnje: »Seljačka buna u varaždinskom generalitetu 1755.« (Vjesnik zemalj. arhiva). God 1910. i 1911. napisao je u 17 svezaka »Opis Valvasorove zbirke slika«, koje se nalaze u Grafičkoj zbirci. Znamenita Valvasorova zbirka sadržava 10533 djela, od kojih je pokojni Ivančan ustanovio 4133 komada i 455 njihovih autora. God. 1916. napisao je »Inventar stolne crkve zagrebačke« koliko je bilo moguće, sa historijskim podacima, u dva primjerka. Od g. 1912. do 1914. sastavio je: »Podatke o zagrebačkim kanonicima« od davnine do danas. (Koncept u Zemaljskom arhivu). »Stanovi za-